

Strategija. Efektyvumas. Vertė

Lengvatinio 9% PVM tarifo knygoms ir periodiniams leidiniams poveikio viešiesiems finansams ir kultūrai analizė, identifikuojant jo tęstinumo tikslingumą arba siūlant kitokius valstybės pagalbos mechanizmus

Tyrimo pristatymas

2016 gruodžio 20, Vilnius

Apie tyrimą

TIKSLAS

Išanalizuoti lengvatinio 9% PVM tarifo knygoms ir periodiniams leidiniams poveikio sritis, aprėptį ir mastą Lietuvoje, įvertinti šios lengvatos efektyvumą ir tikslingumą, **pateikti rekomendacijas** dėl valstybės pagalbos šiai sričiai mechanizmo tobulinimo

Uždaviniai

Išanalizuoti ir įvertinti Lietuvoje taikomo lengvatinio PVM tarifo knygoms ir periodiniams leidiniams sistemos ir jo funkcionavimo efektyvumą; kiekybiškai įvertinti šios lengvatos poveikį

- Dokumentinis tyrimas
- Ekspertiniai interviu
- Aprašomoji statistinė analizė

Atlikti knygų ir periodinių leidinių apmokestinimo PVM Lietuvoje ir ES palyginimą; pateikti gerosios užsienio šalių patirties analizę

- Dokumentinis tyrimas
- Palyginamoji statistinė analizė

Pateikti išvadas dėl lengvatos efektyvumo; pateikti rekomendacijos dėl jos tęstinumo ir pasiūlyti šios srities paramos sistemos tobulinimo kryptis

- Analizė, sintezė, apibendrinimas
- Ekspertų diskusija

Temos ir etapai

1

TEORINIAI ASPKETAI

Teoriniai mokesčių sistemos, PVM mokesčio ir mokesčių lengvatų aspektai

2

REGLAMENTAVIMAS

PVM reglamentavimas ES ir Lietuvoje

3

SISTEMA IR ĮGYVENDINIMAS

PVM lengvatos spaudai taikymo Lietuvoje analizė

4

POVEIKIS

Lengvatos poveikio Lietuvoje analizė ir vertinimas

5

ALTERNATYVOS

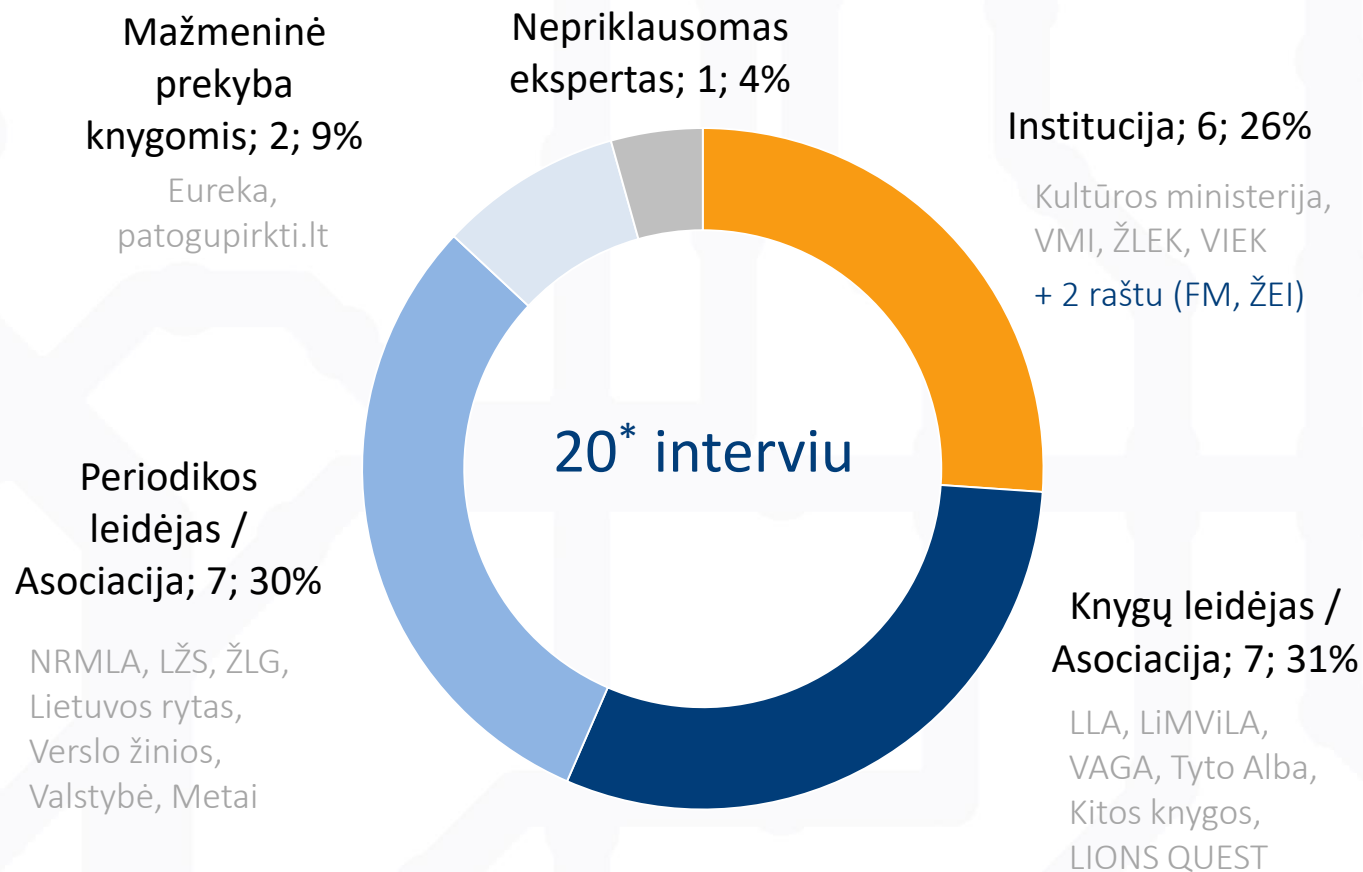
Užsienio šalių patirties ir alternatyvų apžvalga

6

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

dėl tęstinumo ir paramos mechanizmo tobulinimo

Ekspertų apklausa

* 3-uose interviu dalyvavo po 2 ekspertus (iš artimai susijusių sričių); 3 ekspertai atstovavo ir instituciją, ir leidybą

DISKUSIJOS TIKSLAI

Supažindinti su tyrimo rezultatais ir aptarti pagrindines įžvalgas, išvadas ir galimas tobulinimo kryptis.

Atsižvelgiant į tyrimo ir šios diskusijos rezultatus, bus suformuluotos galutinės išvados ir rekomendacijos.

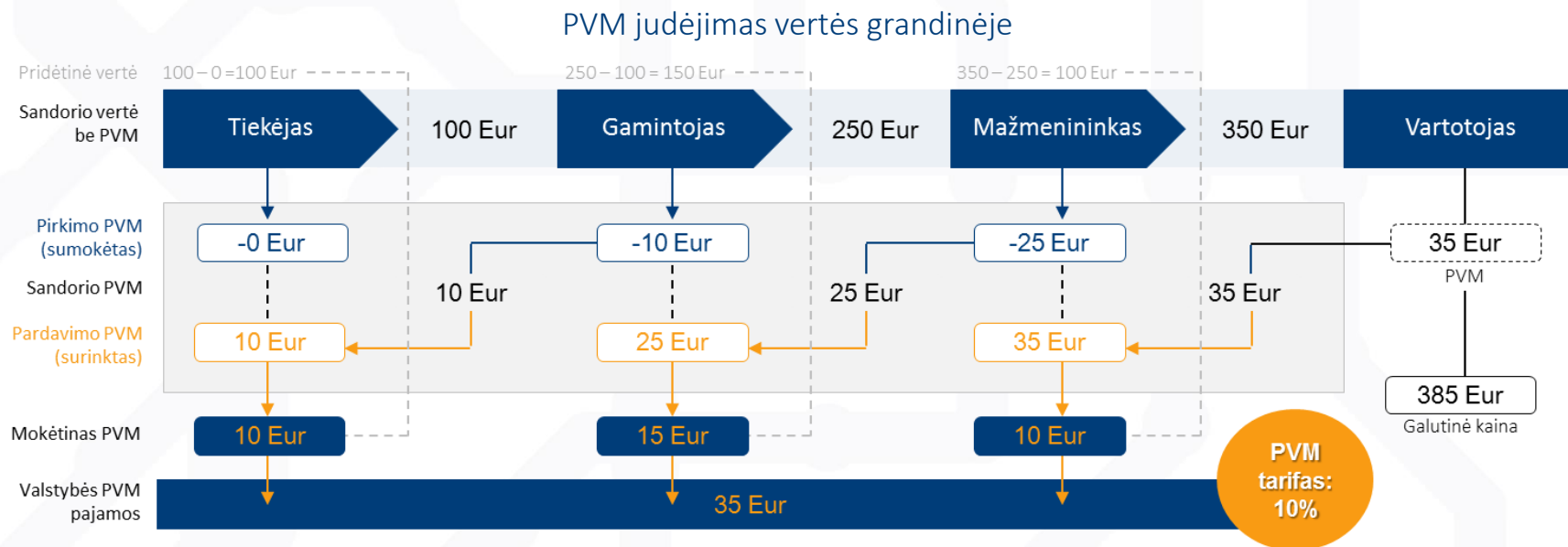

PVM teorijoje

Pridėtinės vertės mokestis

PVM yra vartojimo mokestis taikomas prekėms ir paslaugoms, kurios įsigijamos asmeniniam vartojimui. PVM realizuojamas kaip **plataus masto netiesioginis** mokestis surenkamas iš **namų ūkių** taikant **daugiapakopį** mokesčio surinkimo procesą – mokestis taikomas pridėinei vertei sukuriama kiekviename prekės ar paslaugos paskirstymo / gamybos proceso etape.

Jeigu PVM grandinė nenutraukiama, PVM yra **neutralus verslui** („prateka“) – visą mokesčio sumą padengia galutinis vartotojas.

PVM efektyvumas ir lengvatos

PVM funkcija – valstybės pajamų generavimas.

Teoriškai ideali PVM sistema yra kai visos prekės ir paslaugos apmokestinamos vieningu tarifu netaikant jokių mokesčio išimčių ir nuolaidų.

PVM lengvatos – negautos valstybės pajamos, kurių ji savanoriškai atsisako vykdydama socialinę ar ekonominę politiką.

Lengvatos mažina PVM efektyvumą, ardo visos sistemos vientisumą ir tvarumą, todėl iš mokestinės pusės rekomenduotina kiek galima minimizuoti ir siaurinti PVM išimtis ir nuolaidas; o jeigu lengvatos numatomos, jos turi būti labai siauros ir aiškiai pagrįstos.

PVM lengvatų formos

Atleidimas nuo PVM

- PVM neapmokestinamas pardavimas be PVM atskaitymo teisės

Nulinis PVM tarifas

- sandoris realiai neapmokestinamas PVM, bet išlaikoma PVM atskaitymo teisė

Sumažintas PVM tarifas

- mažesnis nei standartinis PVM tarifas, taikomas tam tikroms prekėms ar paslaugoms

Reglamentavimas

Svarbiausios PVM taisyklės Europos Sąjungoje

Pagrindinis PVM reglamentuojantis ES teisės aktas – PVM direktyva (2006/112/EC)

Standartinis PVM tarifas

negali būti mažesnis nei

15%

Sumažinti PVM tarifai

tik iš sąrašo

negali būti daugiau kaip

2

negali būti mažesnis nei

5%

Elektroniniai leidiniai laikomi paslauga, todėl sumažintas PVM negali būti taikomas

III PRIEDAS. PREKIŲ IR PASLAUGŲ, KURIAS TIEKIANČIŲ IR TEIKIANČIŲ GALI BŪTI TAIKOMI 98 STRAIPSNYJE NURODYTI LENGVATINIAI TARIFAI, SĄRAŠAS

- 1) maisto produktai;
- 2) vandens tiekimas;
- 3) farmacijos gaminiai;
- 4) medicinos įranga;
- 5) keleivių ir jų bagažo gabenimas;
- 6) knygos, laikraščiai ir periodiniai leidiniai; jų išdavimas bibliotekose;**
- 7) pramoginiai / kultūriniai renginiai;
- 8) radijo ir TV paslaugos;
- 9) rašytojų, kompozitorių ir atlikėjų paslaugos;
- 10) būstas, statyba kaip socialinės politikos dalis;
- 11) žemės ūkio gamyboje naudojamos prekės ir paslaugos (išsk. ilgalaikį turtą);
- 12) apgyvendinimo paslaugos;
- 13) sporto renginiai;
- 14) naudojimasis sporto infrastruktūra;
- 15) socialine gerove besirūpinančių organizacijų prekės ir paslaugos;
- 16) laidojimo ir kremacijos paslaugos ir susiję prekės;
- 17) medicininė ir dantų priežiūra, gydymas šiluma;
- 18) gatvių valymo, šiukšlių surinkimo ir atliekų apdorojimo paslaugos.

PVM Lietuvoje

Mokėtojas

Fiziniai ir juridiniai asmenys, vykdančys ekonominę veiklą šalyje.

PVM mokėtojai gali nesiregistruoti subjektai, tenkinantys mažų įmonių schemos kriterijus.

Objektas

Už atlygį vykdomas prekių / paslaugų teikimas (išskyrus neapmokestinamus) šalyje, įskaitant įsigijimus iš kitos valstybės narės.

Tarifai

Standartinis tarifas: 21%

Lengvatiniai tarifai:

- 9% tarifas
- 5% tarifas
- 0% tarifas

Taikomos PVM lengvatos

Mažų įmonių schema

PVM mokėtojai gali nesiregistruoti, jeigu tenkinamos abi sąlygos:

- metinė apyvarta šalies teritorijoje neviršija 45 000 Eur;
- metinė prekių importo iš kitų valstybių narių vertė neviršija 14 000 Eur.

Netaikoma užsienio asmenims.

Atleidimas

- Sveikatos priežiūros, socialinės, švietimo, kultūros, sporto, pašto, radijo ir TV visuomenės informavimo, draudimo, finansinės paslaugos;
- Pelno nesiekiančių JA veikla, specialūs ženklai, azartiniai lošimai ir loterijos, nekilnojamųjų daiktų nuoma, pardavimas ar kitoks perdavimas;
- Tam tikri su importu susiję sandoriai.

Sumažintas tarifas

- **9% tarifas:** centriniams šildymui ir karštam vandeniui, **knygoms ir periodiniams leidiniams;** visuomeninėms susisiekimo paslaugoms; apgyvendinimo paslaugoms.
- **5% tarifas:** kompensuojamiems vaistams ir medicinos priemonėms; technikai, skirtai neįgaliesiems.
- **0% tarifas:** tam tikriems sandoriams (pagrindė susijusiems su eksportu).

Ūkininkų schema

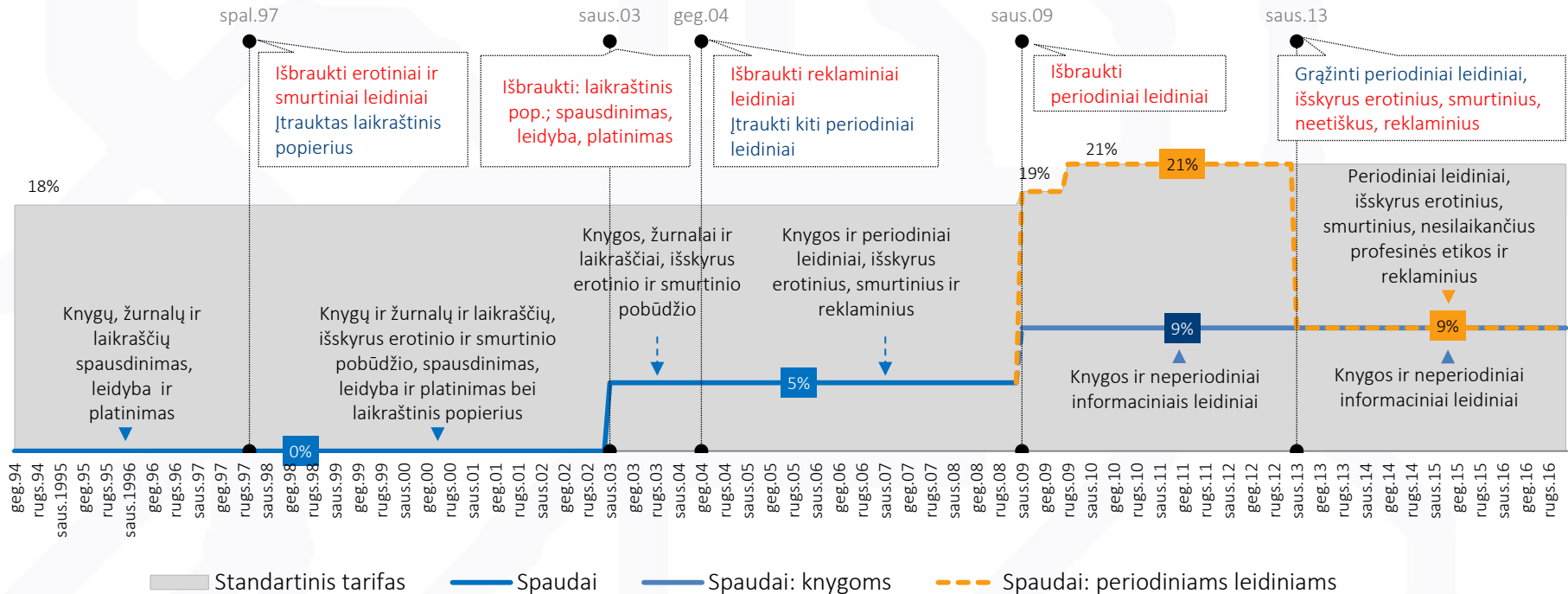
Kai ūkininkas tiekia savo žemės ūkio produkciją ar paslaugas, sąskaitas už šiuos sandorius išrašo pirkėjas. Sąskaitoje nurodomas atlygis ūkininkui ir išskiriamas įstatyme nustatytas kompensacinis priedas (šiuo metu 6% nuo atlygio ūkininkui sumos).

Ūkininkas kompensacinį priedą pasilieka sau, o pirkėjas gali jį traukti į PVM atskaitą kaip įprastą pirkimo PVM.

Spaudos apmokestinimas PVM Lietuvoje

- Praktiškai visą nepriklausomos Lietuvos egzistavimo laikotarpį (išskyrus 2009-2012 m.) **spaudai galioja PVM lengvata (atleidimas arba sumažintas tarifas)**, tačiau spaudos kaip išskirtinės svarbos sektoriaus pozicijos silpsta.
- Pagrindiniai **pokyčiai šioje srityje buvo susiję su išorinėmis aplinkybėmis**, o ne su tikslingais spaudos, kultūros ar švietimo politikos pokyčiais.

Spaudai taikomo PVM raida

Sistema ir realizavimas

LENGVATOS TIKSLAI

Valstybė turėtų aiškiau formuluoti skaitymo politikos tikslus (dėl turinio ir formos) ir PVM lengvatos funkciją šioje politikoje.

- **Iki 2009 m.** lengvatos reikalingumas **nebuvo iš esmės kvestionuojamas**, todėl dabar sunku atsekti pirminius PVM lengvatos spaudai tikslus ir argumentus
- PVM lengvata spaudai – pavienis kultūros / skaitymo politikos fragmentas su **numanoma, bet aiškiai nedeklaruota ir neidentifikuota nauda ir paskirtimi.**
- 2013 m. grąžinant PVM lengvatą periodinei spaudai įvardytas tikslas – **užtikrinti periodinės spaudos prieinamumą visiems gyventojų sluoksniams.** Lengvatos poreikis grindžiamas periodinės spaudos svarba kuriant pilietišką, informuotą, kritiškai mąstančią visuomenę.

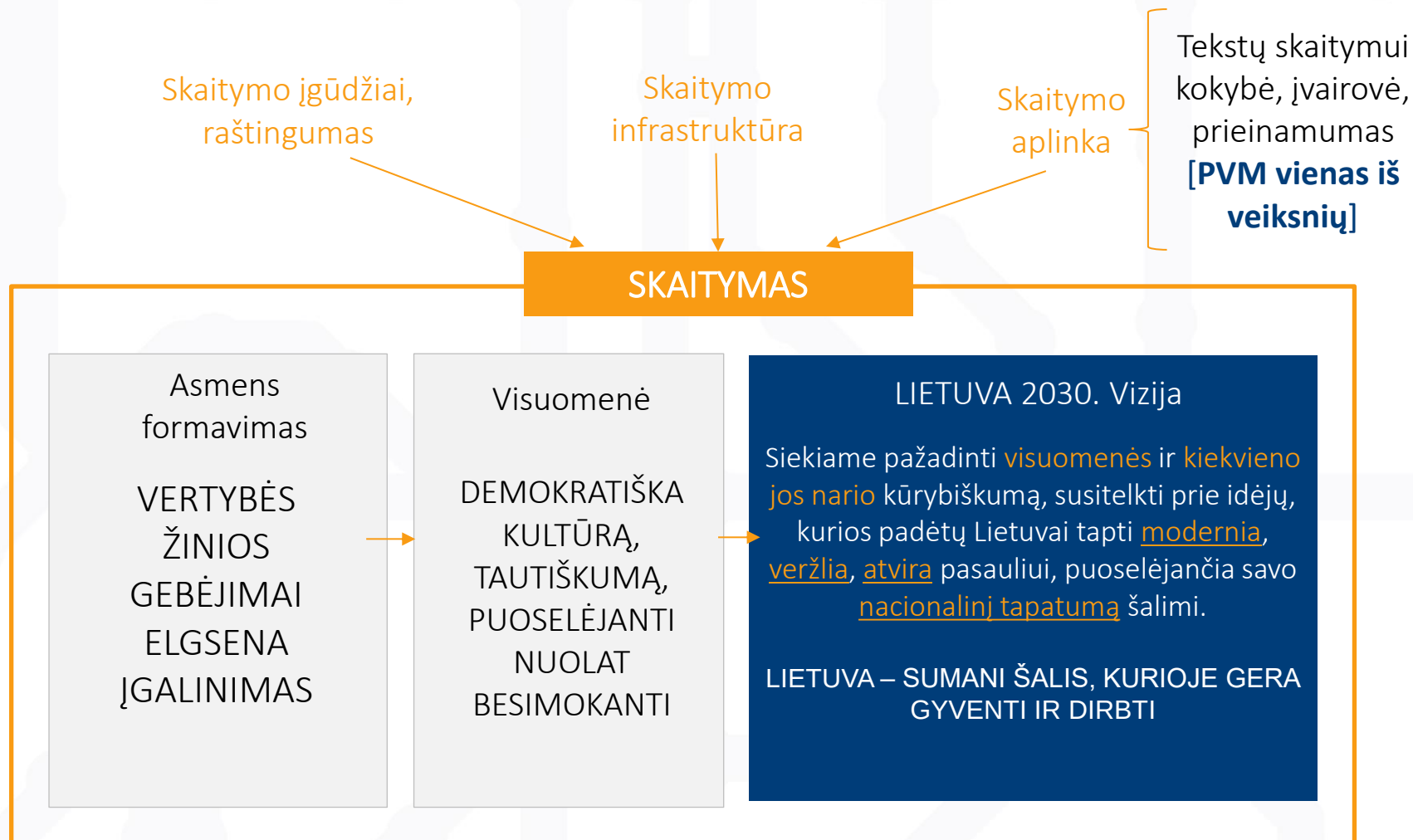
Skaitymo svarba

- 📖 Skaitymas yra **bet kokio mokymosi ir žinių pagrindas**.
- 📖 Skaitymas **ugdo** kritinį mąstymą ir analitinius gebėjimus – **mąstantį pilietį**.
- 📖 Skaitymas **didina** žmogaus savivertę, pasitikėjimą savimi imtis aktyvių veiksmų – **dalyvavimą**.
- 📖 Kalba yra pagrindinis tautinio identiteto šaltinis. Skaitymo medžiaga (ypač spausdinta) ugdo ir **puoselėja taisyklingą kalbos naudojimą ir jos išsaugojimą**.

Skaitymo naudos

PVM lengvata spaudai platesniame kontekste

PVM lengvatos spaudai objektas

Knygos ir neperiodiniai informaciniai leidiniai

Išskaitant: vadovėlius, pratybų sąsiuvinius, enciklopedijas, žodynus, žinytus, informacines brošiūras, nuotraukų ir reprodukcijų albumus, vaikiškas knygeles su paveikslėliais, piešimo ir spalvinimo knygeles, spausdintas ar rankraštines natas, žemėlapius, schemas ir brėžinius.

Išskyrus: kalendorius, užrašų knygeles ir kitus panašaus pobūdžio spaudinius.

Ekspertų nuomonė:

Lengvatos objekto aprėptį ir formuluotę knygų ir neperiodinių informacinių leidinių atveju galima vertinti, kaip **aiškią ir didžiąją dalimi tinkamą**, vienintelė **išimtis** – **elektroninių leidinių apmokestinimas**. Spausdintų ir elektroninių knygų apmokestinimas turėtų būti suvienodintas.

Laikraščiai, žurnalai ir kiti periodiniai leidiniai

Išskyrus:

- erotinio ir (ar) smurtinio pobūdžio,
- profesinės etikos nesilaikančius leidinius, kuriuos tokiais pripažino teisės aktų įgaliota institucija,
- spausdintą produkciją, kurioje mokama reklama sudaro daugiau kaip 4/5 viso leidinio ploto.

Ekspertų nuomonė:

- PVM lengvata turėtų galioti visiems periodiniams leidiniams, **nepriklausomai nuo tematikos**, o kokybiško turinio skatinimas turėtų būti vykdomas kitomis priemonėmis.
- Nėra vieningos nuomonės, **ką valstybė savo politika siekia / turėtų siekti skatinti** – ar skaitymą bendrai, ar spausdintus leidinius.

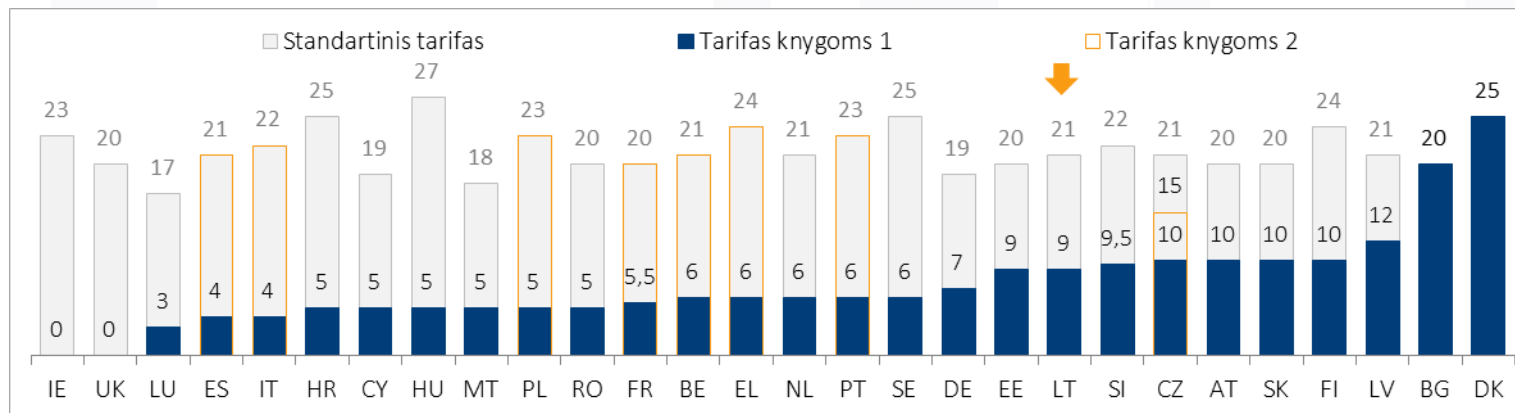
ELEKTRONINIAI LEIDINIAI

ES PVM direktyvoje pateiktame prekių ir paslaugų, kurioms gali būti taikomas sumažintas PVM tarifas, sąraše elektroninių leidinių nėra, todėl **teisiškai Lietuva, taikydama standartinį PVM tarifą elektroniniams leidiniams, elgiasi teisingai.**

Tačiau 2016 m. gruodžio mėn. 1 d. Europos Komisija paskelbė pasiūlymą dėl elektroninių leidinių apmokestinimo PVM, pagal kurį **valstybės narės galėtų suvienodinti PVM tarifą tradiciniams ir elektroniniams leidiniams.** Ši galimybė įsigaliotų iš karto po projekto patvirtinimo Europos Taryboje. Pakeitimą siūloma priimti atskirai nuo naujos PVM direktyvos (procesas užtruks kelis metus), kad įgyvendinimas galėtų prasidėti kiek galima anksčiau.

PVM tarifas spaudai Lietuvoje ir ES

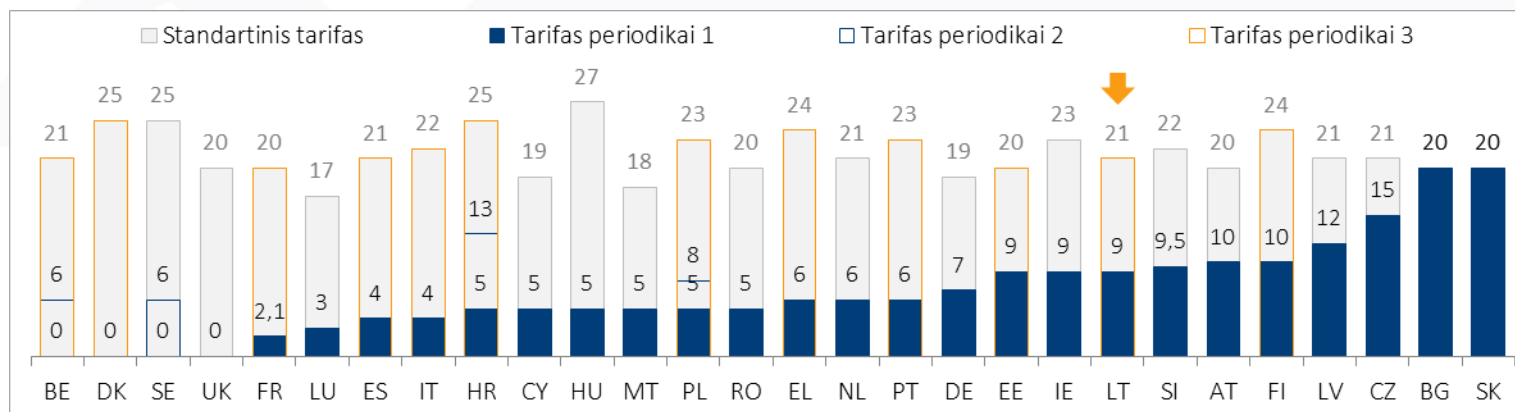
Knygos

Lengvatinio tarifo vidurkis

6,6%

Periodiniai leidiniai

Lengvatinio tarifo vidurkis

6,2%

Šaltinis: Europos Komisija

Institucijos ir jų atsakomybė

PVM LENGVATOS SPAUDAI ĮGYVENDINIMAS

Valstybinė mokesčių
inspekcija

PVM įstatymo priežiūra

Žurnalistų etikos
inspektorius

Visuomenės informavimo
įstatymo priežiūra

Visuomenės informavimo
etikos komisija

Etikos kodekso normų
laikymasis

Žiūrint iš VMI pozicijų, lengvatinis PVM tarifas spaudai niekuo neišskirtinis, tiesiog sumažintas tarifas, kuris apskaitomas atskiroje eilutėje. Pats **įgyvendinimo mechanizmas nesikeičia**.

VMI atstovų vertinimu įstatymo nuostata dėl PVM lengvatinio tarifo spaudai iš esmės yra aiški, daug klausimų nekyla, išryškėjusių dažnų pažeidimų, susijusių su spaudos lengvata, nėra.

Vyriausybė nėra patvirtinusi *Visuomenės informavimo priemonių priskyrimo erotinio ir (ar) smurtinio pobūdžio informacijos kategorijoms aprašo* (projektas parengtas 2012 m.), todėl **nėra galimybės leidinių priskirti erotinio / smurtinio pobūdžio** informacijos kategorijoms ir praktiškai realizuoti apribojimus naudotis PVM lengvata erotinio ar smurtinio pobūdžio periodiniams leidiniams.

Nors atvejų, kad leidinys priskiriamas neetiškų kategorijai buvo, bet **atvejų, kad PVM lengvata būtų realiai panaikinta, nebuvo**.

Neišspręsti klausimai:

- nuo kada PVM lengvata stabdoma;
- kaip atstatyti žalą, jeigu lengvatos panaikinimas neteisėtas;
- kaip elgtis, jei teismo sprendimas priimamas komisijos sprendimui nustojus galioti;
- kam – leidiniui ar leidėjui – naikinama mokesčio lengvata.

TEISINĖ BAZĖ

Teisinė bazė yra neišbaigta ir nesudaro sąlygų sklandžiam įstatymo nuostatų dėl PVM lengvatos apribojimo erotinei, smurtinei ir neetiškai periodikai įgyvendinimui.

Reikia:

- priimti būtinus teisinius aktus erotinio ir smurtinio pobūdžio leidinių atveju,
- tikslinti įstatymo įgyvendinimo procedūras (nuo kada, kam – leidiniui ar leidėjui) dėl PVM lengvatos naikinimo.

Pokalbių su ekspertais metu buvo išsakytas pastebėjimas, kad **nėra labai suinteresuotų pusių situaciją taisyti**: leidėjams tokia situacija patogi, VMI tai nėra prioritetinė problema – daugiau pavieniai atvejai, – o pats klausimas yra politiškai jautrus, nenorima veltis į konfrontaciją su žiniasklaida; todėl nėra kas inicijuoja pakeitimus.

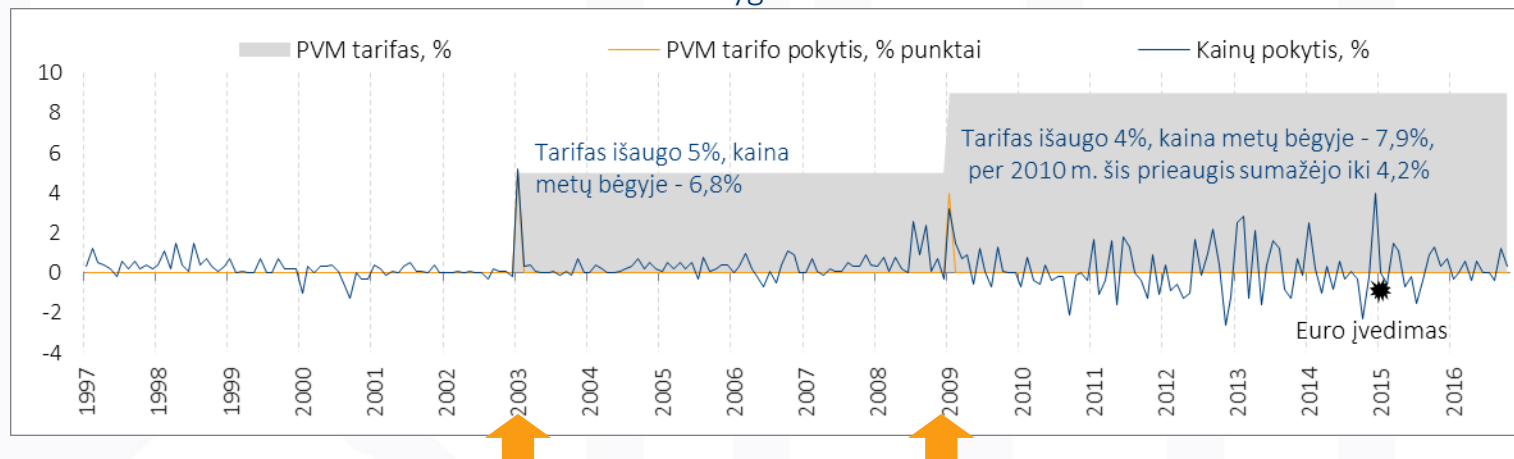

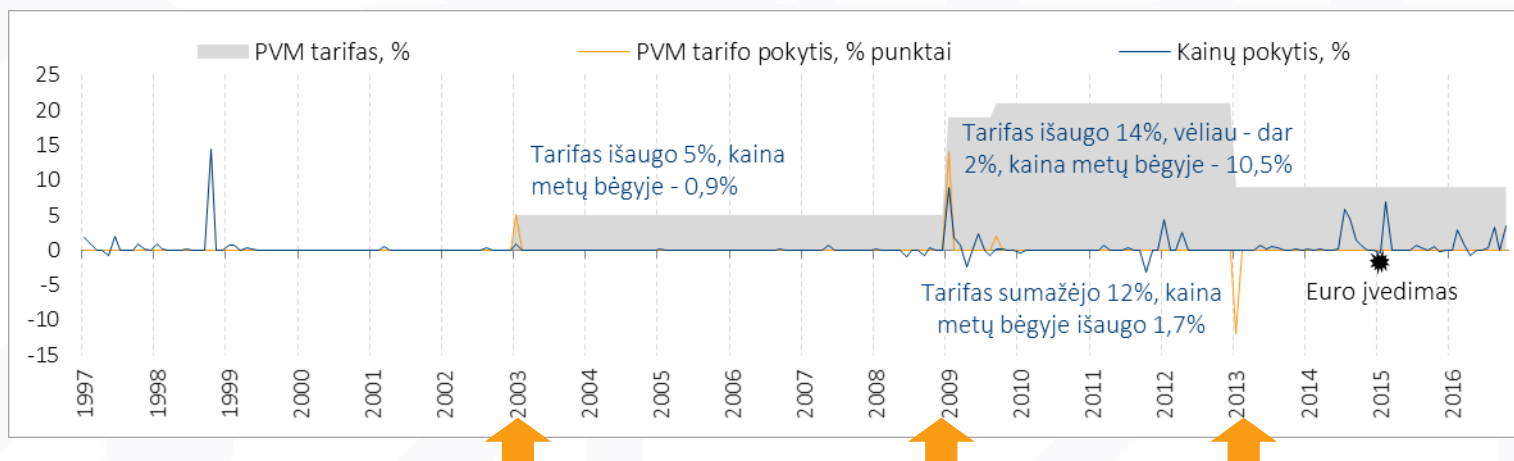
Poveikis

PVM tarifo ir kainos dinamika

Knygos

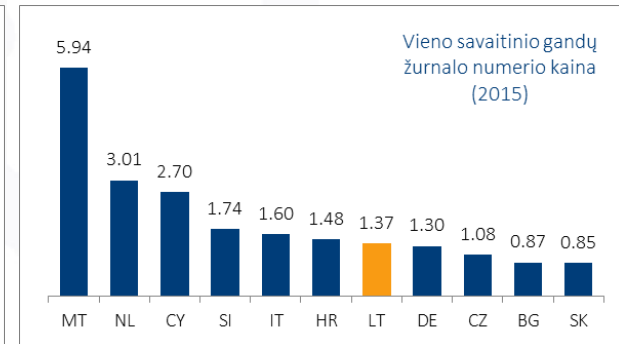
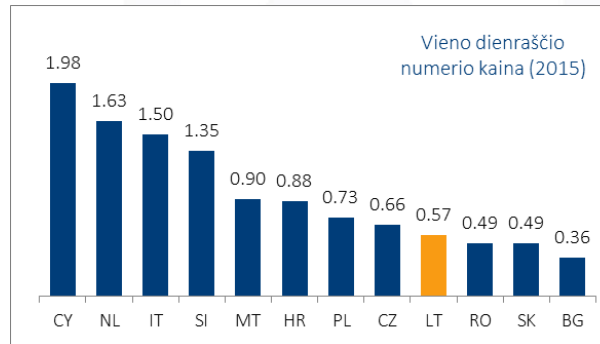
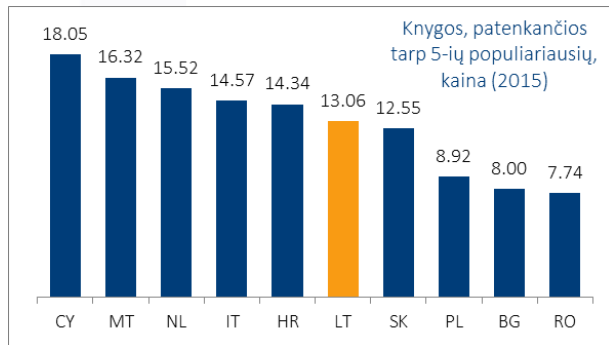
Periodiniai leidiniai

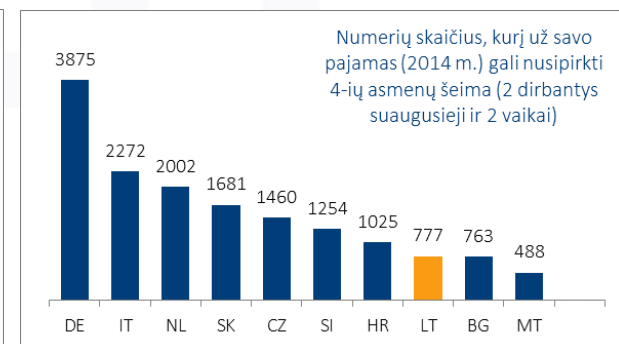
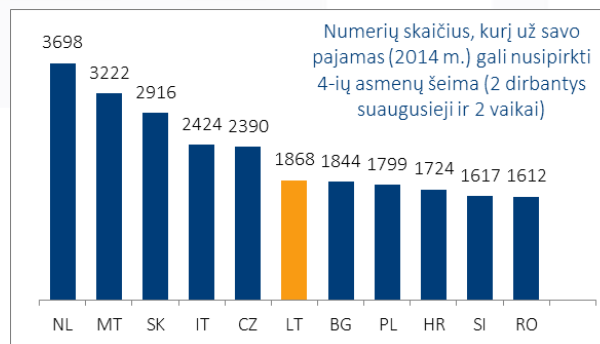
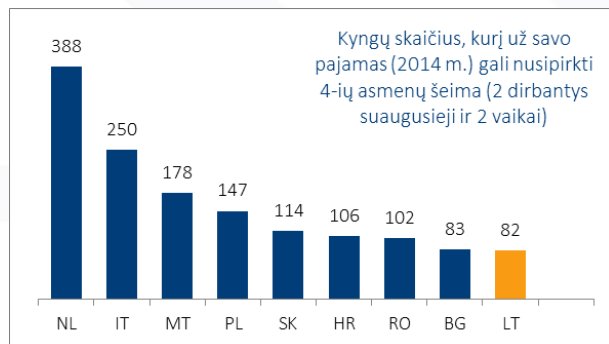
Šaltinis: Statistikos departamentas, PVM įstatymas ir jo pakeitimai

Įperkamumas

Vidutinė kaina, Eur/vnt (2015)

Įperkamumas

KNYGOS

LAIKRAŠČIAI

ŽURNALAI

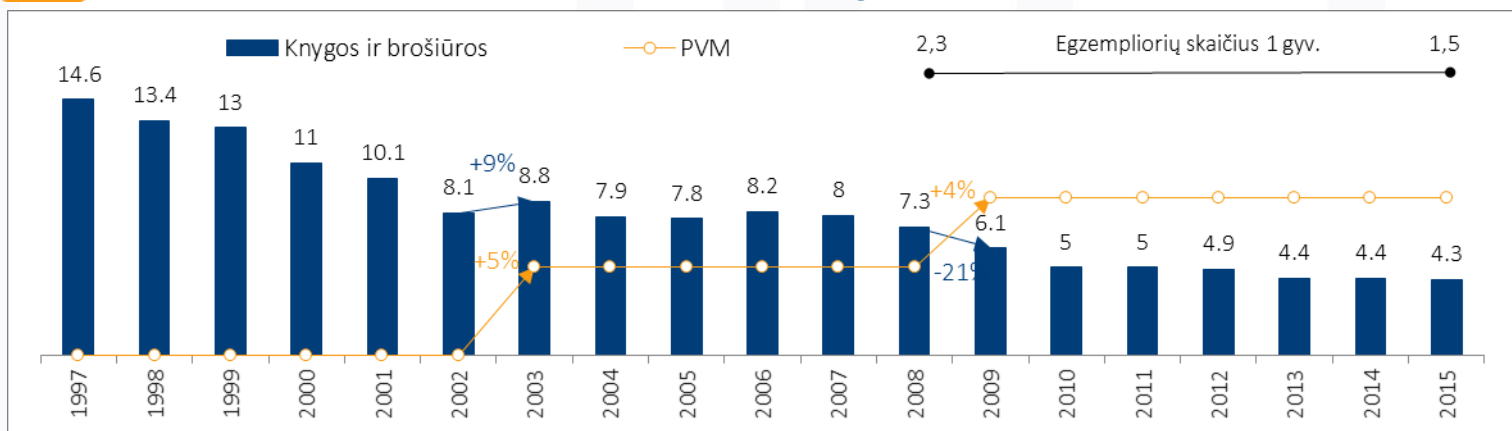
Šaltinis: Eurostat; *šeimos (2 dirbantys suaugusieji ir 2 vaikai) bendros darbo pajamos per mėnesį, padalintos iš vieneto kainos; kainos pagal nacionalinių statistikos tarnybų parinktus konkrečius produktus (dažniausiai naudojamus kainų indekso tyrimuose)

Paklausa: knygos

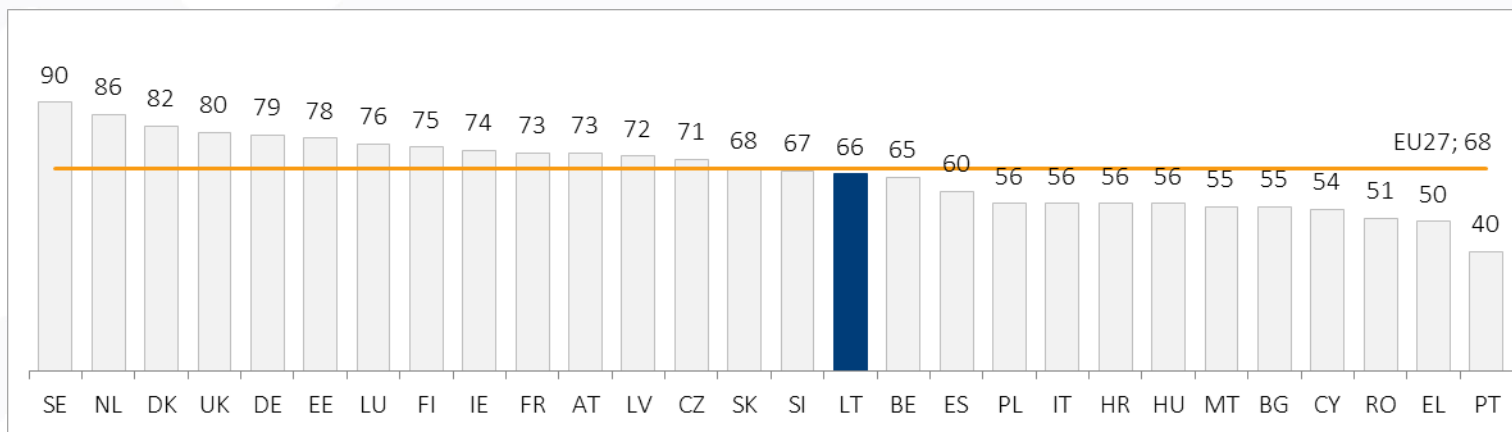

KNYGOS

Tiražas, mln. egz.

Gyventojų, kurie per 12 mėn. bent kartą skaitė knygą, dalis (2013)

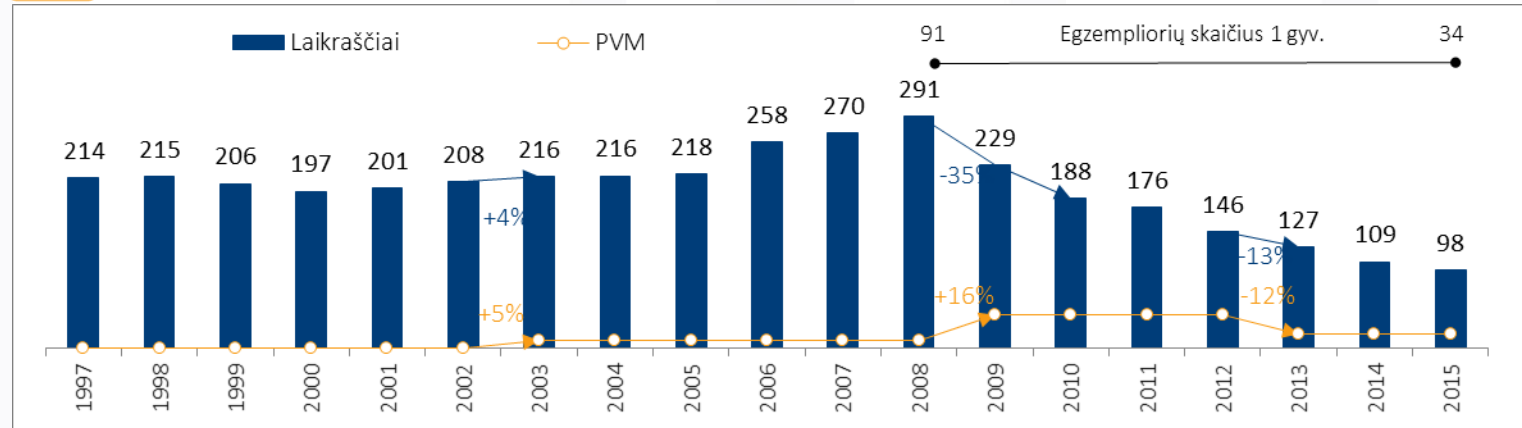
Šaltinis: Statistikos departamentas; SPECIAL EUROBAROMETER NO. 399

Paklausa: periodika

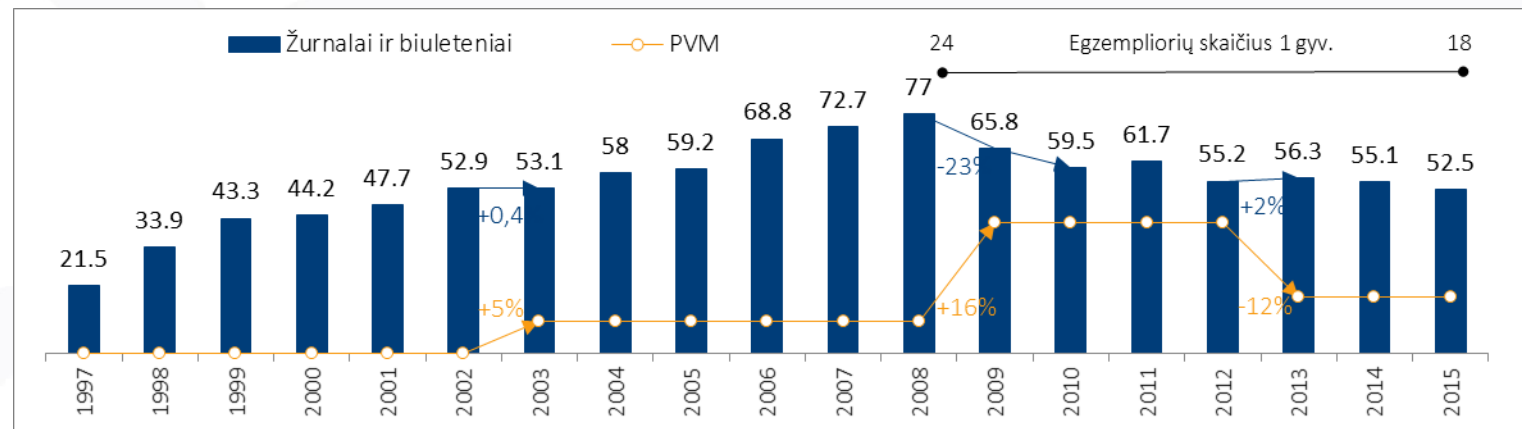

LAIKRAŠČIAI

Tiražas, mln. egz.

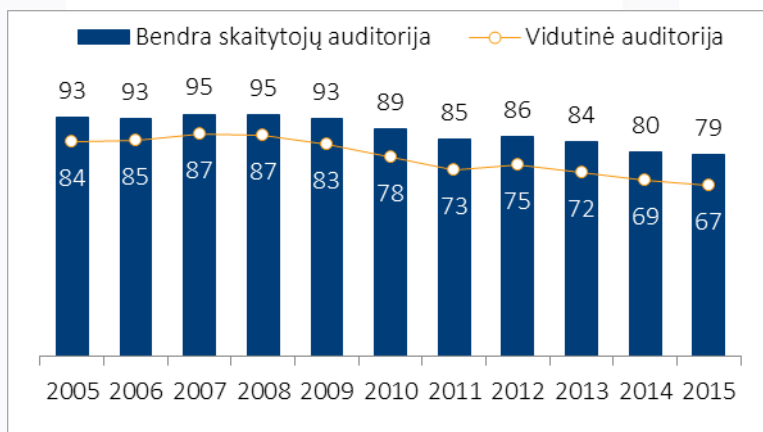
ŽURNALAI

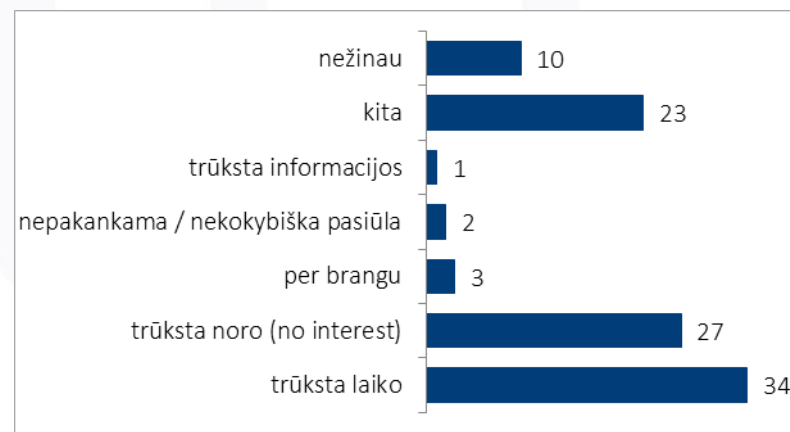
Šaltinis: Statistikos departamentas

Skaitytojų auditorija

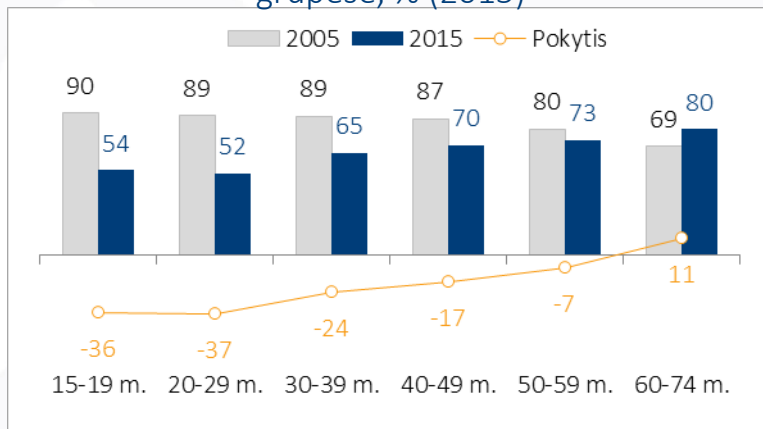
Periodiką skaitančių gyventojų dalis, % (2015)

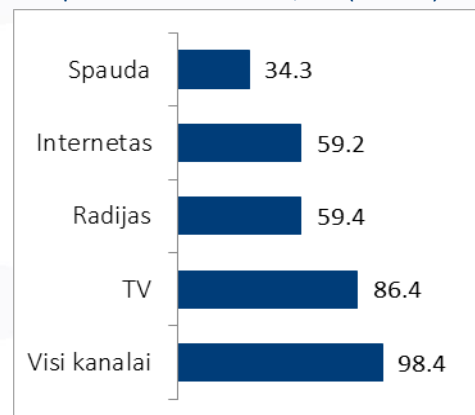
Skaitymo (knygų) barjerai, % (2013)

Vidutinė periodinių leidinių auditorija amžiaus grupėse, % (2015)

Dienos auditorijos pasiekiamumas, % (2015)

Kiek laiko per dieną?

00:25

02:05

01:50

03:56

07:32

Šaltinis: TNS Žiniasklaidos tyrimų apžvalgos 2005-2015; SPECIAL EUROBAROMETER NO. 399

PVM įtaka spaudos pasiūlai netiesioginė, o poveikio mastas labai priklauso nuo bendro konteksto. PVM mažina leidėjų pajamų potencialą ir tokiu būdu riboja investicijas į kokybę didinančius veiksnius. Todėl **PVM tarifo pokyčiai gali daryti netiesioginę įtaką esminiems spaudos pasiūlos rodikliams**: įvairovei, profesionalumui, turinio kokybei, nepriklausomybei.

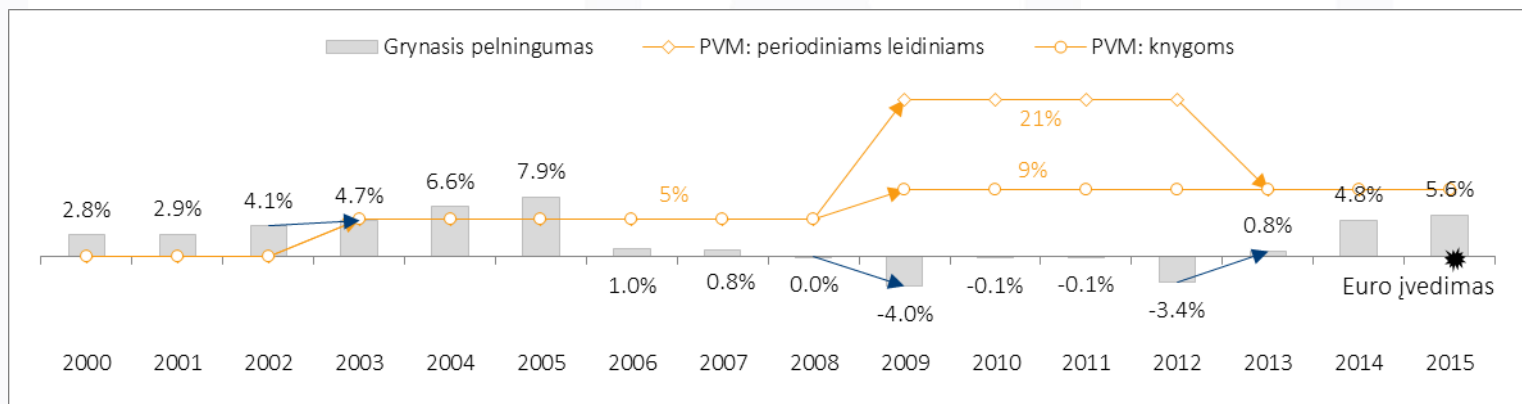
Spauda, kurioje reklamos pajamos nežymios, yra labiau priklausoma nuo PVM (dažniausiai regioniniai laikraščiai, kultūriniai, moksliniai ir kiti specializuoti leidiniai), todėl, didinant PVM tarifą, **nekomerciniai ar mažiau komerciniai leidiniai yra pažeidžiamesni** nei komerciniai leidiniai.

Knygų rinkoje PVM didėjimo poveikis išleidžiamų knygų įvairovei yra ryškesnis (vienkartinis leidinys) nei periodinių leidinių. Sprendimas nutraukti periodinio leidinio veiklą yra kraštutinis, priimamas kai jau išbandyti visi kiti variantai. PVM daro įtaką kurdamas verslo sąlygas ir darydamas poveikį pajamų/pelno potencialui.

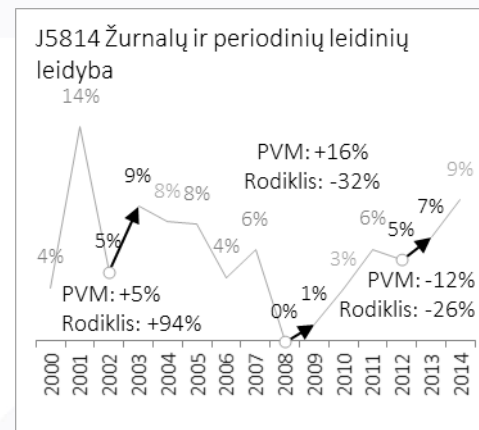
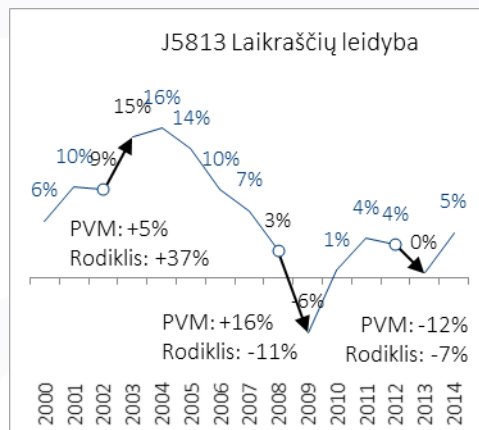
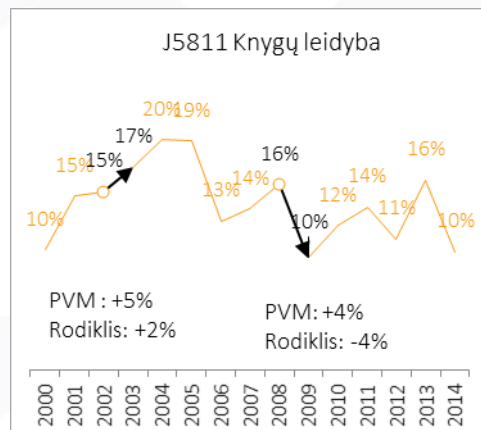
PVM tarifo padidinimas 2009 m. pastiprino spaudos poslinkį link turinio komercializavimo: paskatino labiau taikytis prie masinio vartotojo skonio arba kurti „pigesnį“, mažiau investicijų reikalaujantį turinį ir leidėjų priklausomybę nuo įvairių finansavimo šaltinių.

Leidybos verslo rezultatai

Grynasis pelningumas: J581 Knygų, periodinių leidinių ir kita leidybinė veikla, %

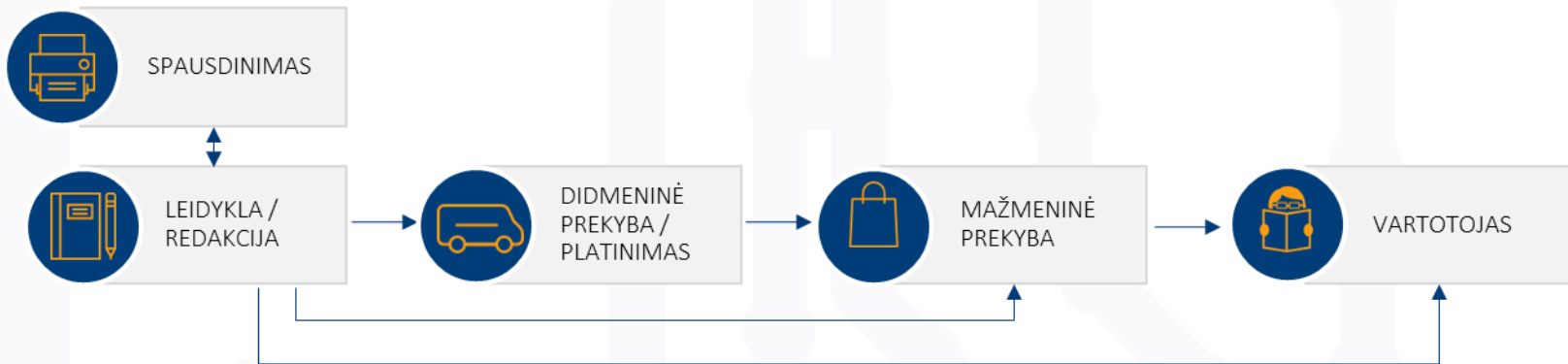

Bendrasis pelningumas, %

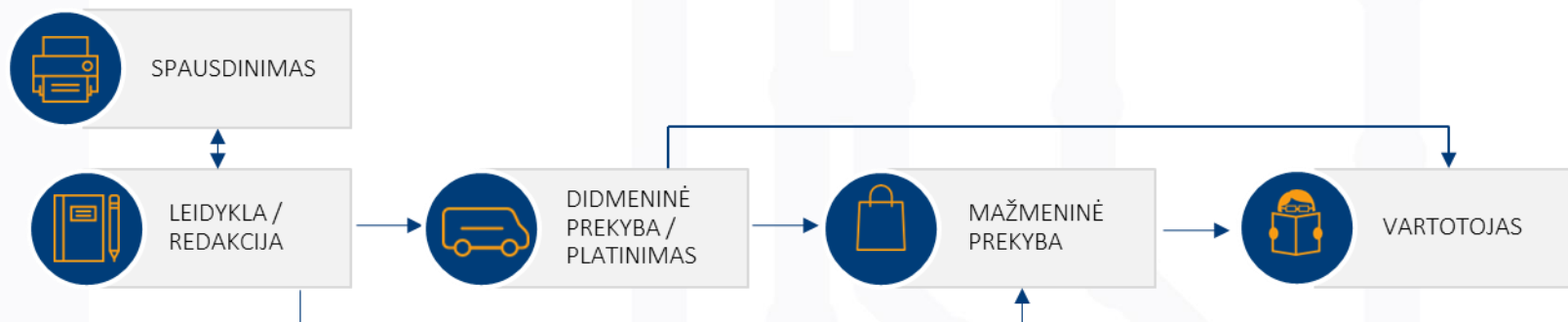
Šaltinis: Statistikos departamentas

Tiekimo grandinė: knygos

- Visoje grandinėje **didžiausią riziką prisiima leidėjas**. Leisdamas knygą ar kitą spaudos leidinį, leidėjas investuoja, o pajamos iš pardavimų grįžta maždaug per 2 metus.
- Esamoje rinkos struktūroje **nepriklausomas leidėjas turi mažai svertų daryti įtaką galutinei kainai**. Jis nustato leidyklos kainą, bet negali nuspręsti, kiek prie šios kainos prideda kiti grandinės dalyviai.
- Koncentruota mažmeninės prekybos rinka ir vertikali tiekimo grandinės integracija – pagrindinė problema**, kurią akcentavo dauguma ekspertų (ir Konkurencijos taryba). Nepriklausomo platintojo grandis nyksta. Mažmeninėje prekyboje dominuoja du tinklai: AL grupei priklausantis knygynų tinklas „Pegasus“ (taip pat priklauso leidyklos „Šviesa“ ir „Alma littera“, didžiausia knygų platintoja „Alma littera sprendimai“) bei UAB „Vagos prekyba“ priklausantis knygynų tinklas „Vaga“ (taip pat priklauso leidykla „Vaga“).
- Knygų pardavimai vyksta **konsignaciniu pagrindu**, t.y., pinigai leidyklą pasiekia, kai knygos yra parduodamos vartotojui. Kai dirbama su tarpininkais ir didžiais tinklais, paprastai knygos tiekiamos su PVM sąskaitomis. Leidykla pajamas realiai gauna su 1,5-2 mėn. vėlavimu. **Ši pinigų ciklo trukmė – ypač mažiesiems – yra našta**, nes susiduriama su apyvartinių lėšų įšaldymu.

Tiekimo grandinė: periodiniai leidiniai

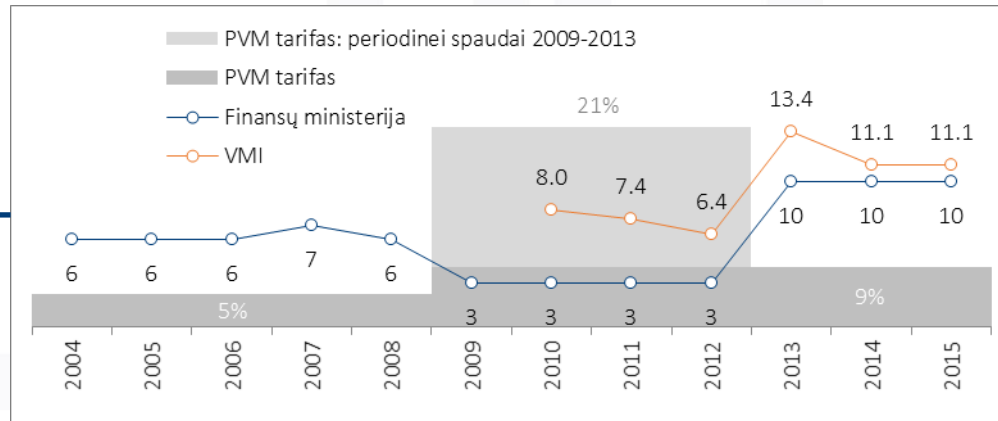

- 📖 Prenumeruojamų leidinių tiekimo grandinėje svarbiausias vaidmuo tenka leidėjui ir platintojui. Leidėjas nustato galutinę kainą, tačiau turi atsižvelgti į prenumeratos platinimo kainą, kuri nuo leidėjo nepriklauso. Platinimo rinkoje dominuoja AB „Lietuvos paštas“ (miestuose yra ir smulkių platintojų, bet kaimuose pristatymo paslaugos nuostolingos), o paslaugos kainas tvirtina Vyriausybė. Todėl periodinių leidinių atveju **kainą nustato leidėjas, bet ženkli dalis sąnaudų yra apspręsta iš anksto**. Pvz., regioninio laikraščio prenumeratos kainos struktūroje leidėjo dalis yra 40%, o 60% sudaro pristatymo išlaidos.
- 📖 Du pagrindiniai periodinių leidinių pajamų šaltiniai yra leidinio tiražo pardavimai ir ploto pardavimas arba reklama. Abi šios rinkos 2009 m. **smuko** (leidinių tiražas 20%, reklamos apimtys spaudoje 47%) ir **mažėjimo tendencija laikosi iki šiol**. Lyginant su 2008 m., 2015 m. tiražas buvo 2,4 karto, reklamos apimtys – 2,8 karto mažesni.
- 📖 Pasikeitę verslo sąlygos drastiškai **padidino leidybės kaštus**. Be to, kad mažėjant tiražams išaugo vieneto spausdinimo ir jam tenkantys veiklos kaštai, didesnę reikšmę turėjo mokesčių ir pristatymo kainos padidėjimas. Reikšmingesnis nei PVM didėjimas buvo nuo 2009 m. vykdomas **autorinių atlyginimų** suvienodinimas su darbo pajamų apmokestinimu. Nepageidaujama šio pakeitimo pasekmė buvo tai, kad **apmokestinimas padarė didesnę neigiamą įtaką autorinį, analitinį turinį kuriantiems leidiniams**.

Viešieji finansai

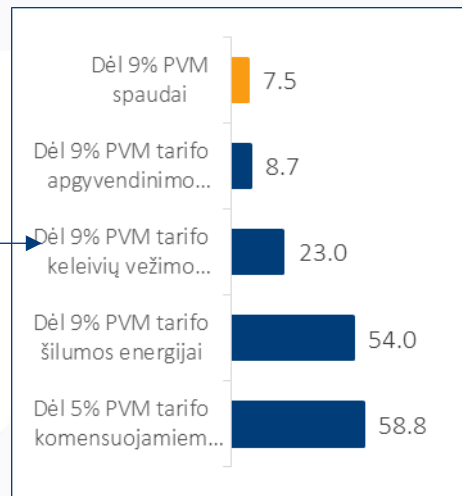
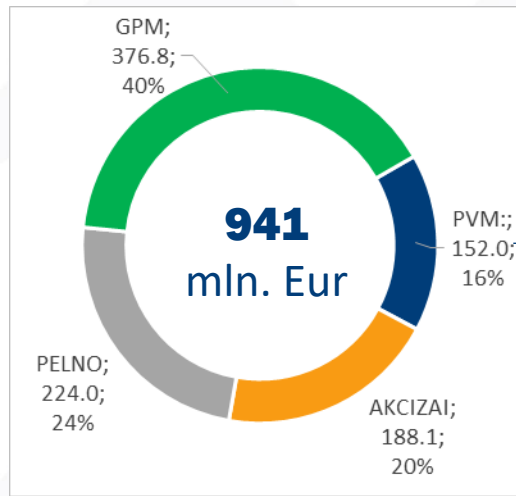
Negautos pajamos dėl PVM lengvatos spaudai sudaro **0,8%** bendroje negautų pajamų sumoje arba **4,9%** netekimų dėl PVM lengvatų

PVM lengvatos kaina: negautos valstybės pajamos, mln. Eur

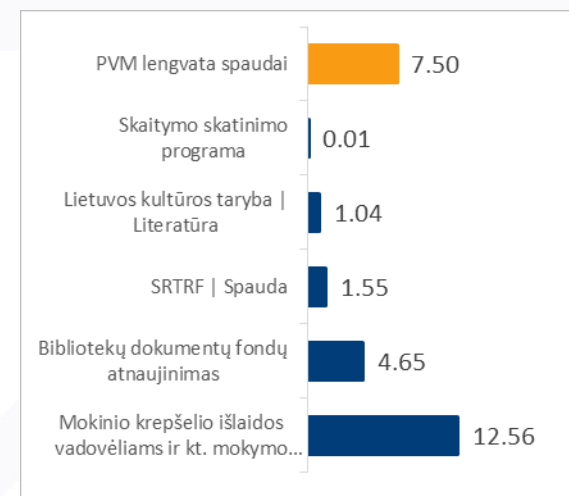

Pagal vertę PVM lengvata spaudai **prilygsta** tiesioginiam sektoriaus finansavimui (be vadovėlių), o bendrą paramos sumą padidina **38%**.

Negautos valstybės pajamos dėl mokesčių lengvatų, mln. Eur (2015)

Tiesioginė parama spaudai ir PVM lengvata, mln. Eur (2015)

Užsienio patirtis

Rinka

Prancūzija

66,8 mln. gyventojų

Vokietija

80,7 mln. gyventojų

Švedija

9,9 mln. gyventojų

KNYGOS

> 10.000 leidėjų
> 80.000 naujų metinių leidinių
> 2,6 mlrd. Eur metinė apyvarta
> 15.000 pardavimo vietų
(> 2500 knygynų)
Taikoma fiksuota knygos kaina

> 15.000 leidėjų
> 95.000 naujų metinių leidinių
> 9,1 mlrd. Eur metinė apyvarta
> 6.000 pardavimo vietų
(>3000 knygynų)
Taikoma fiksuota knygos kaina

> 300 leidėjų
> 4900 naujų metinių leidinių
> 181 mln. Eur metinė apyvarta
> 5.000 pardavimo vietų
(>600 knygynų)
Fiksuota knygos kaina
netaikoma (nuo 1970 m.)

PERIODINIAI
LEIDINIAI

> 135 pavadinimų dienraščių
> 6.800 pavadinimų žurnalų
> 6,4 mln. laikraščių egz./dieną
> 3,5 mlrd. Eur metinė apyvarta

> 300 pavadinimų dienraščių
> 6.000 pavadinimų žurnalų
> 16,1 mln. laikraščių egz./dieną
> 4,6 mlrd. Eur metinė apyvarta

> 150 pavadinimų dienraščių
> 400 pavadinimų žurnalų
> 2,2 mln. laikraščių egz./dieną
> 2 mlrd. Eur metinė apyvarta

PVM tarifas

Prancūzija

Vokietija

Švedija

Standartinis
tarifas

20%

19%

25%

Ypač sumažinti tarifai

2,1%

Kai kurie farmacijos produktai;
laikraščiai ir kiti periodiniai leidiniai;
TV licencijos.

5,5%

Kai kurie maisto produktai; vandens
tiekimas; med. įranga
neįgaliesiems; **knygos**; kai kurių
kultūros renginių lankymas;
rašytojų ir kompozitorių **kūriniai ir
paslaugos**; kai kurios socialinio
būsto rūšys; sporto renginių
lankymas; kai kurios buities
priežiūros paslaugos.

6%

Viešasis transportas; **knygos**;
**laikraščiai ir kiti periodiniai
leidiniai**; kultūros renginių
lankymas; **rašytojų** ir
kompozitorių **kūriniai ir
paslaugos**; sporto renginių
lankymas; naudojimasis
sporto paslaugomis.

Sumažinti tarifai

10%

Kai kurie maisto produktai; kai
kurie farmacijos produktai; viešasis
transportas; pramogų parkų
lankymas; TV; kai kurie statinių
renovavimo ir remonto darbai; kai
kurie namų ūkių valymo darbai; kai
kurių žemės ūkio produktų
tiekimas; viešbučių apgyvendinimo
paslaugos; restoranai; kai kurių
buitinių atliekų surinkimas; kai
kurios buities priežiūros paslaugos.

7%

Kai kurie maisto produktai; vandens
tiekimas; med. įranga neįgaliesiems;
kai kurios viešojo transporto rūšys;
knygos; **laikraščiai ir kiti periodiniai
leidiniai**; kultūros renginių lankymas;
rašytojų ir kompozitorių **kūriniai ir
paslaugos**; žemės ūkio produktų
tiekimas; viešbučių apgyvendinimo
paslaugos; sporto renginių lankymas;
socialinės paslaugos; medicininė ir
odontologinė priežiūra.

12%

Kai kurie maisto produktai;
viešbučių apgyvendinimo
paslaugos; restoranai.

Paramos formos

Tiesioginė parama – Prancūzija ir Švedija laikomos tiesioginės paramos spaudos sektoriui teikimo lyderėmis. **Prancūzijos** tiesioginė parama apima nacionalinę ir regioninę spaudą, subsidijų tikslas – palaikyti pliuralizmą; kompensuoti pajamų iš reklamos netekimus; remti sektoriaus modernizavimąsi (įskaitant el. paslaugų vystymą). **Švedijos** rėmimo politikos tikslas – skatinti įvairovę ir pasirinkimo laisvę; užtikrinti spaudos kokybę, didžiausią dėmesį skiriant regioninei spaudai. **Vokietijoje** nėra tiesioginės spaudos rėmimo sistemos, motyvuojant siekiu išvengti kišimosi į spaudos turinį ir kitokio poveikio darymo.

Fiksuota knygos kaina – **Prancūzijoje** įstatymiškai taikoma nuo 1981 m., **Vokietijoje** – nuo 2002 m., **Švedijoje** netaikoma nuo 1970 m. Taikymo tikslas – užtikrinti leidžiamų knygų įvairovę; suvienodinti nepriklausomų mažų knygynų ir didžiųjų parduotuvių prekybos sąlygas; perkelti kainų nustatymo funkciją iš mažmeninės prekybos į leidybą.

„Prenumeratos krepšelis“ – **Prancūzijos** 2009 m. iniciatyva kompensuoti vieno spausdinto laikraščio prenumeratą 18-24 m. amžiaus jaunimui. Kampanijos tikslas - išauginti jaunimo lojalumą ir konkuruoti dėl jauno amžiaus skaitytojų su interneto portalais.

Kita parama – **Prancūzijos** Nacionalinio knygos centro paramos programos, nukreiptos į nepriklausomų knygynų vystymą (beprocentės paskolos, dotacijos knygynų steigimui, plėtrai, modernizavimui; kokybės ženklo, garantuojančio teisę į papildomas dotacijas ir lengvatas, suteikimas; ir kt.). Rėmimo tikslas – padėti ekonomiškai pažeidžiamiems nepriklausomiems knygynams konkuruoti su tinkliniais platintojais.

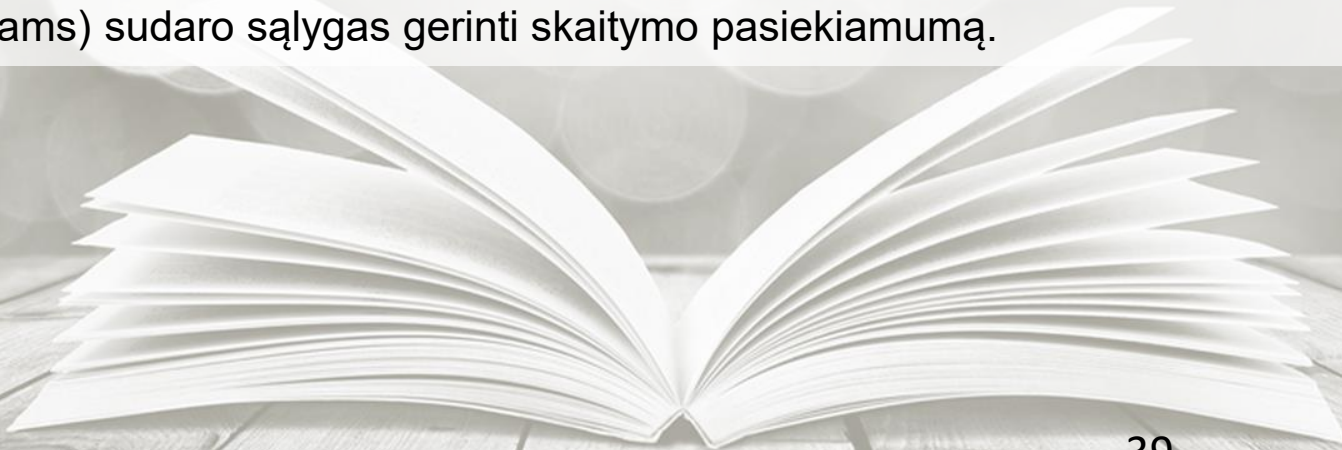
UŽSIENIO ŠALIŲ PAMOKOS

Didesnė tiesioginė parama nebūtinai reiškia didesnį efektyvumą ir geresnę turinio kokybę, kadangi viešosios lėšos nebūtinai panaudojamos investicijoms į inovacijas ir veiklos gerinimą.

Valstybių pastangas identifikuoti stabilias spaudos rėmimo platformas ir mechanizmus riboja valstybės paramos spaudai poveikio stebėjimo ir vertinimo trūkumas, todėl stokojama pavyzdžių, kaip galėtų sėkmingai veikti subsidijavimo modelis.

Fiksuotos knygų kainos modelį taikančios šalys pasižymi plačiai išplėtotu nepriklausomų knygynų tinklu.

Išvystytos nepriklausomų pardavėjų rėmimo formos (tiesioginė parama netinkliniams knygynams) sudaro sąlygas gerinti skaitymo pasiekiamumą.

Vertinimas

PVM LENGVATOS REIKALINGUMAS IR VEIKSMINGUMO DIDINIMAS

PVM lengvata sudaro palankesnes sąlygas gauti grąžą iš skaitymo per kritiškai mažančios, besimokančios, kūrybingos, aktyvios, demokratinėmis vertybėmis pasižyminčios visuomenės formavimą. Tai nėra tik negautos valstybės pajamos, tai yra **investicija**.

PVM lengvatą spaudai, kaip **svarbų skaitymą skatinančios aplinkos faktorių, reikėtų išlaikyti**, ypač **įvertinant jos svarbą ateičiai** ir atsižvelgiant į vyraujančias skaitymo, technologijų naudojimo, kalbos išsaugojimo tendencijas tarp jaunimo.

PVM lengvata spaudai **turėtų būti integrali valstybės skaitymo politikos dalis su aiškiai įvardytais tikslais (kas ir kodėl) ir funkcija šioje politikoje (kaip)**. Turi būti vykdomas specifinių tikslų / laukiamo poveikio stebėjimas (pvz., leidinių kainos, įperkamumo, skaitymo lygio), tik tokiu būdu galima laiku identifikuoti neefektyvumus ir imtis veiksmų juos taisyti.

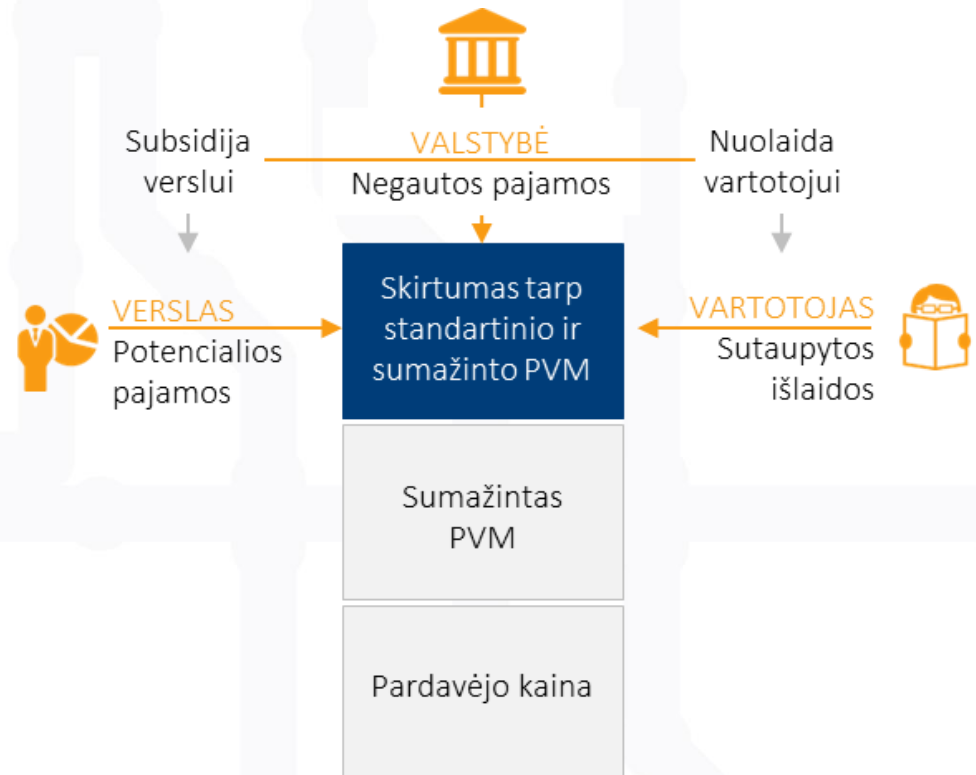
Pagrindinė PVM lengvatos paskirtis – sumažinti kainą vartotojams. Rinkose, kur kainą apsprendžia vartotojas ir efektyviai veikia konkurencijos mechanizmas, yra mažesnė rizika, kad PVM lengvatos naudą absorbuos verslas. Svarbu stebėti platesnį kontekstą – ne tik kiek PVM lengvatos naudos perkelta vartotojui, bet kuriose grandyse ji pasiskirstė, ar tam buvo objektyvios priežastys ir pan.

Naudos gavėjas

Knygų rinkoje vyrauja elgsena, kai visas PVM padidėjimas perkeliamas į galutinę kainą. Knygų kainos Lietuvoje gali būti vertinamos kaip aukštos ir tai susiję su mažai rinkai ir mažiems tiražams būdinga aukšta savikaina bei dalinai koncentruota rinkos struktūra.

Periodinės spaudos atveju rinkos dalyviai labiau linkę amortizuoti PVM didėjimą.

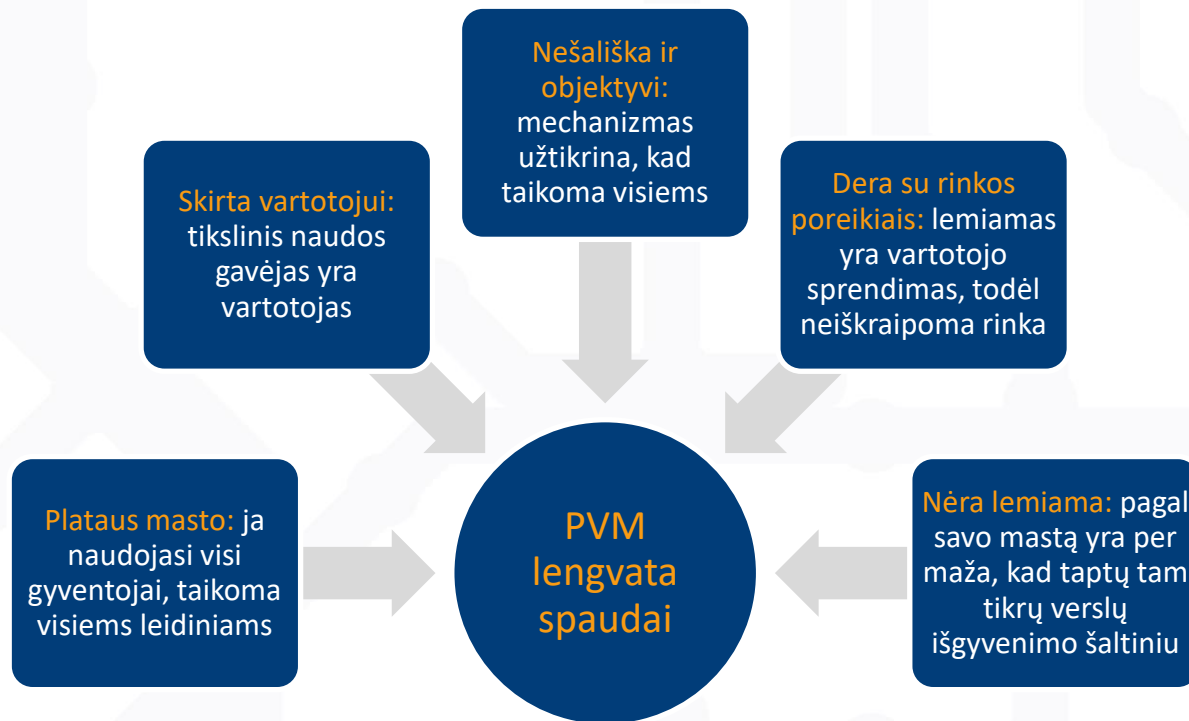
2013 m. PVM lengvatos sumažinimas galutinėje kainoje neatspindėjo ir **techniškai gali būti vertinama kaip subsidija** verslui, tačiau įvertinant mažėjančias pajamas ir labai ženkliai padidėjusias sąnaudas, ji pateisinama ir tikėtina pristabdė leidinių kainų didėjimą.

Veiksmingumas

- **Skaitymo skatinimo poreikis** – mažėja skaitančiųjų dalis, ypač tarp jaunimo, plinta nauji lengviau vartojami formatai, tačiau tai nėra tinkama alternatyva skaitymui ugdant asmens savybes. PVM lengvatos panaikinimas 2009 m. prisidėjo prie lūžio laikraščių rinkoje, kai jie buvo pakeisti kitomis priemonėmis.
- **PVM įtaka pasiūlos pusei yra netiesioginė** (didesnis PVM daro spaudimą pajamoms ir galimybėms investuoti į turinį, finansiniam gyvybingumui) **ir veikia komplekse su kitomis verslo aplinkybėmis**. 2003 m. ekonomikos augimo metais PVM padidėjimas didelės įtakos neturėjo, tačiau 2009 m., esant ekonominei krizei, prisidėjo prie pasiūlos charakteristikų pablogėjimo 2009-2013 m.: turinio komercializavimo, viešųjų ryšių informacijos plėtros, įtakos per užsakovus ir kapitalą didėjimui.
- **PVM lengvata aktualesnė leidiniams ir leidėjams, kurie neturi alternatyvių pajamų šaltinių**, pvz., reklamos, viešųjų ryšių, kitos papildomos veiklos arba kurie orientuojasi į B2B segmentą. Todėl, didinant PVM, pažeidžiamesni yra mažiau komercializuoti pagal turinį ir veiklą leidiniai (rimtesni, kultūriniai, nišiniai) ir smulkūs leidėjai (kurie dažnai nėra PVM mokėtojai).
- **Nėra nusistovėjusios skaičiavimo metodikos**, kiek PVM lengvata spaudai kainuoja valstybei, todėl vertinimai svyruoja nuo 7,5 iki 11 mln. Eur. Valstybės mastu ši suma yra santykinai nedidelė, tačiau **kultūros sričiai ji svarbi tiek savo mastu** (38% prie tiesioginės paramos), **ties kaip atsvara tiesioginei paramai** – tiesioginė parama skiriama labai tikslingai ir santykinai didelė suma siauram pareiškėjų ratui, o netiesiogine „parama“ naudojasi visi.

PVM lengvatos privalumai

Svarstant galimybę PVM lengvatą spaudai **pakeisti kita paramos forma**, reikėtų įvertinti:

- **Nėra tikrumo**, kad pavyktų užsitikrinti tą patį finansavimo mastą ir jo tęstinumą („automatiškumą“);
- Pakeičiant tiesioginę paramą, iškiltų remiamų leidinių **atrankos subjektyvumo rizika**;
- Kuriant naujus mechanizmus, ženkliai dalis lėšų tenka paties **mechanizmo išlaikymui**; PVM surinkimo mechanizmas yra santykinai pigus ir jau egzistuojantis.

REKOMENCACIJOS

Išlaikyti lengvatinį 9% PVM tarifą spaudai. Aiškiau įvardinti, kas skatinama (skaitymas bendrai ar spausdinta forma) ir atitinkamai patikslinti lengvatos objektą dėl elektorinių leidinių.

Įvardyti PVM lengvatos tikslus ir jos funkciją skaitymo skatinimo politikoje. Nuosekliai ir sistemingai **stebėti laukiamus rezultatus** (pvz., lengvatos kainą, leidinių kainą, kainų indeksą, įperkamumą, skaitymo paplitimą, gyventojų vertinimą apie leidinių kainą kaip barjerą skaitymui ir pan.), mechanizmo veikimą ir tobulintinas sritis.

Analizuoti PVM lengvatą platesniame kontekste: stebėti lengvatos kainą kitų lengvatų kontekste, vertinti lengvatos svarbą spaudos rėmimo biudžete; stebėti sektoriaus veiklos sąlygas, ekonominį gyvybingumą. Aktyviau bendrauti su įgyvendinančiomis institucijomis ir sektoriaus atstovais.

Išbaigti teisinę bazę: priimti reikiamus dokumentus dėl smurtinio ir erotinio turinio leidinių; patikslinti procedūrą kam, nuo kada panaikinama PVM lengvata, jei netenkinamos įstatymo nuostatos; numatyti kaip elgtis, jei sprendimas skundžiamas teismui, kaip atlyginti žalą dėl neteisingo sprendimo.

Klausimai: tikslai, aprėptis, įgyvendinimas

- Ar aiški skaitymo / spaudos skatinimo **politika**, jos tikslai ir kryptys? Kas turėtų būti skatinama – skaitymas bendrai ar spauda?
- Ar aiški **PVM lengvatos funkcija** skaitymo skatinimo politikoje (kaip veikia, koks laukiamas efektas)?
- Ar pritartumėte PVM tarifo diferencijavimui **pagal leidinio turinį** („rimtesnei“, brangiau kainuojantį turinį kuriančiai spaudai, vaikų literatūrai ar pan. mažesnis tarifas)?
- Ar **tarifas 9%** yra pakankama lengvata? Kokia nauda būtų, jeigu tarifas būtų 0% arba 5%? Kokia žala būtų, jeigu tarifas būtų 21%?
- **Kodėl** knygos Lietuvoje brangios? Kodėl knygų sektorius visą PVM padidėjimą **perkelia** vartotojui, o periodinių leidinių **stengiasi bent iš dalies amortizuoti**?
- Nėra **nei vieno atvejo, kad PVM lengvatos taikymas leidiniui būtų apribotas**. Ar realiai Lietuvoje nėra smurtinių / erotinių / neetiškų leidinių? Ar tinkamai vykdoma priežiūra?

Klausimai: poveikis, alternatyvos

- 📖 Kokie yra skaitymo **barjerai**? Ar kaina svarbus barjeras?
- 📖 Ar **jaunimo** skaitymo mažėjimas yra problema? Ar ją reikia spręsti?
- 📖 Kiek PVM svarbus / gali daryti įtaką periodinių leidinių **turinio komercializavimui** (masinis produktas, paviršinė informacija, viešieji ryšiai ir pan.)
- 📖 Ar **tiekimo grandinės struktūra** turi įtakos tam, kiek PVM lengvatos pasiekia vartotoją? Kokios grandys turi didžiausią galią galutinei kainai?
- 📖 Ar su PVM susijęs **pinigų įšaldymas** yra našta verslui? Ar „cash accounting scheme“ (PVM mokamas po pinigų gavimo) būtų išeitis, net jeigu apskaita taptų sudėtingesne?
- 📖 Kokie **tiesioginės ir netiesioginės** paramos privalumai / trūkumai? Ar dabartinį pasiskirstymą reikėtų keisti? Kokia linkme?
- 📖 Koks **papildomas paramos mechanizmas** (priemonė) reikšmingai pagerintų sektoriaus padėtį?

Strategija. Efektyvumas. Vertė

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16 B, Vilnius, LT-03163

Tel.: (+370 5) 25 26 225

Faks.: (+370 5) 25 26 226

El. paštas: ekt@ekt.lt

Internetė: www.ekt.lt